

Svenska – bildningsämnet som försvann

Vad händer med svenskämnet i den nya gymnasieskolan? Nyligen publicerade Skolverket sina förslag i *Gymnasieskolans inriktningar och program mål* som träder i kraft den 1 juli 2000. Den manar på många sätt till eftertanke – det är dags att ena oss i kampen för ett starkt svenskämne!

Svenskämnet har genomgått en i det närmaste total förändring de senaste åren. Från att ha varit ett fast förankrat skolämne med hög status har svenskämnet försvagats rejält. Litteraturundervisningen har minskat kraftigt i och med att det dubbla betyget i dels språket, dels litteraturen togs bort och ersattes av ett enda betyg. Dessutom har timplanen minskat vilket innebär att den genomsnittlige gymnasisten får färre timmar undervisning under sina år på gymnasiet.

Hur antalet timmar fördelas är upp till varje skola. Många skolor erbjuder till exempel inte ens alla elever svenskundervisning i årskurs tre på gymnasiet längre. De elever som vill kan läsa fortsättningskursen – den s.k. C-kursen – men det är inte obligatoriskt. Lärare tvingas acceptera att klämma in kursen i svenska på minimal tid för att ge eleverna möjlighet att välja andra mer lockande kurser som datordesign eller EU-kunskap. Att lära sig behärska sitt språk är ju fråga om en process där eleverna måste ges möjlighet att utvecklas. Den processen tar tid och kräver mognad, något som omöjligt kan infinna sig efter en snabbkurs på några veckor i början av gymnasieutbildningen.

2000-talets gymnasieskola

Nu släpps också timplanen helt fri i och med att 2000-talets ”nya gymnasieskolan” träder i kraft den 1 juli 2000. I *Gymnasieskolans inriktningar och program mål m.m.* redovisar Skolverket regeringsuppdraget att utforma framtidens gymnasieskola och man kan konstatera att svenskämnet inte precis fått en starkare ställning. Svenskan uppmanas att ”samverka över ämnesgränserna” vilket lätt kan leda till att den blir ett stödämne till andra ämnen. Skolorna ska få ännu större valfrihet att ”variera utläggningen /av kurser/ över tid” och ”lokalt etappindela kärnämnen”, dvs. rätten att förkorta kurser som det passar. Elever ska ges ”möjlighet att klara av en delkurs i stället för hela kurser”. I praktiken innebär naturligtvis detta ytterligare ett hot mot svenskan; risken är uppenbar att svenskan helt får ge vika för andra ämnen som uppfattas som mycket viktigare. 1933 hade svenska det högsta timtalet i modern tid – 13 timmar i veckan - år 2000 är det inte ens säkert att eleverna får 2 timmar.

Det kan verka som om det är fråga om en meningslös urholkning av kanske det viktigaste i människors liv – nämligen deras språk. Men måste vi vara så pessimistiska; kanske det finns en tanke bakom ändå? Varje förändring av undervisningen i svenska innebär ju fantastiska möjligheter att påverka framtidens medborgare och den undervisning – eller brist på undervisning – ungdomarna får under sina mest formbara år påverkar dem naturligtvis och ger på sikt effekter på samhället i stort. Det är tydligt att regeringens ambition är att ge alla elever samma kärnämneskurser och därmed högskolebehörighet. Inför det nya kunskapssamhället ska vi alla stå rustade. Så långt är allt gott och väl. Det är bara det att regeringen i sin vilja att lotsa alla elever genom gymnasiet sänker kraven så att ämnets innehåll lakas ur.

Sänkt ambitionsnivå

Svenskämnet har från 60-talet till 90-talet sakta men säkert förändrats till ett ämne för alla i en skola för alla. Från det att olika läroplaner utformades för de olika gymnasielinjerna har vi idag en och samma läroplan för gymnasiet alla program. Det är läroplanerna för yrkesutbildningarna som mest påverkat vår moderna läroplan. Där var det redan på 60-talet viktigt att centrera undervisningen kring elevens fostran och motivation. Svenskundervisningen har successivt förenklats och sänkt ambitionsnivån. Klasserna uppmuntras att anpassa studierna efter egna önskemål eftersom inga elever får slås ut i en skola för alla.

I dagens läroplan är målen så vagt beskrivna att de lämnar fältet fritt för tolkningar. Hur ska t.ex. en lärare sätta betyg på elevens förmåga att ”kunna använda skrivandet för att tänka och läsa”? Svaret är förstås att *alla* lärare gör olika.

Demokratin behöver svenskämnet

På 20-talet, då endast 2% av ungdomarna gick ut gymnasiet, var det enklare. Gymnasiet var till för de få och privilegierade – blivande män i staten – och gymnasiet hade en gemensam värdegrund att stå på. 1999 samsas alla där - 99% av alla ungdomar börjar idag en gymnasieutbildning- och vi kan inte räkna med att det finns någon självklar värdegemenskap. Skolan har däremot en uttalad värdegrund – den demokratiska principen. Här ligger den stora paradoxen – och skolans stora utmaning. Hur förbereder man alla dessa olika gymnasister med olika värderingar för vuxenlivet i ett demokratiskt samhälle?

En väg är att ge gymnasisterna goda kunskaper om hur vår svenska demokrati utvecklats (historia), hur olika tankegångar brutits mot

varandra under tidens gång (filosofi) och hur enskilda människor känt och tänkt (litteratur) - kort sagt baskunskaper i de gamla bildningsämnena. Men tyvärr, mycket lite finns kvar av dessa ämnen i dagens gymnasieskola. I stället för att värna om den gemensamma värdegrunden – demokratin – har den svenska gymnasieskolan givit vika för det moderna samhällets trender. Och monterat ner svenskämnet som bildningsämne.

Pedagogisk och psykologisk forskning har slagit fast att människor lär sig bättre om de är motiverade och intresserade. Det *är* svårt att motivera eleverna i en gymnasieskola som inte kvalificerar till någonting. Och eleverna måste man behålla – annars vore det ju inte en gymnasieskola för alla. Eleverna ska baxas igenom gymnasiet till varje pris – med eller utan kunskaper. Därför sänker man kraven för kärnämnena. Därför betonar man elevens valfrihet. Därför släpper man timplanen fri. Men då ska man ärligt erkänna att man börjat att ge upp tanken på att det över huvud taget kan finnas en gemensam värdegrund bland oss svenskar. Och detta i en tid då nazister dödar fackföreningsmän, detonerar bomber i journalisters bilar och mordhotar de modiga som står upp för demokratin.

Låt den svenska gymnasieskolan bedriva en aktiv förändringspolitik på djupet i stället för en passiv anpassning till tillfälliga trender. Förstärk svenskämnet!

Maria Sundin